

Nye katalogiseringsregler: Resource Description and Access (RDA)

De gamle katalogiseringsreglene er modne for utskifting. RDA skal både ta vare på den eksisterende bibliotekskatalogen og åpne for tilpasninger til dagens og framtidens digitale virkelighet.

Tekst: Nina Berve, hovedbibliotekar, Nasjonalbiblioteket

Artikkelen ble opprinnelig publisert i Kunnskapsorganisering i serien Bibliotheca Nova, Nasjonalbiblioteket, 2014.

RDA (Resource Description and Access) er det nye katalogiseringsregelverket som skal erstatte de anglo-amerikanske katalogiseringsreglene (AACR2). RDA utvikles av Joint Steering Committee for the Development of RDA (JSC) som består av representanter for ulike bibliotek og bibliotekorganisasjoner i flere land. Etter ni års utviklingsarbeid gikk Library of Congress over til RDA 31. mars 2013. Også flere av de store, ledende bibliotek rundt om i verden har innført, eller er i ferd med å innføre denne nye standarden for katalogisering.

HVA ER RDA?

AACR2 oppdateres ikke lenger, og RDA er på mange måter en videreutvikling av AACR2. Det er lagt betydelig vekt på at metadata som er basert på AACR2 skal kunne fungere sammen med metadata som er registrert i henhold til RDA. RDA er tiltenkt å ha større internasjonal utbredelse og bli benyttet i flere miljøer enn bibliotek, og er således løsrevet fra visnings- og registreringsformater.

AACR2 er ordnet etter materialtyper og er lite fleksibel med hensyn til nye typer. For å gjøre regelverket mer fleksibelt og bedre tilpasset en digital virkelighet er det ordnet på en ny måte: Det er strukturert etter begrepsapparatet i FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records, Funksjonkrav til bibliografiske poster). Sentrale begreper her er «verk / uttrykk / manifestasjon / eksemplar» og brukerbehovene «finne / identifisere / velge / anskaffe». Fagterminologien er også endret i tråd med FRBR og moderne katalogiseringsprinsipper.

RDA legger større vekt enn AACR2 på å skape søkeinnganger i katalogen og tydeliggjøre relasjoner mellom dokumentene og hvilke roller ulike personer og korporasjoner har til dokumentene. Slik vil det også legges bedre til rette for at data lettere kan omformes til åpne, lenkede data.

En bibliografisk post registrert etter RDA vil ikke se så forskjellig ut fra én registrert etter AACR2, og på detaljnivået er de fleste reglene beholdt. Men det er noen endringer, og her kan blant annet nevnes:

- Kjerneelementer (Core elements) erstatter de tre beskrivelsesnivåene. Bare disse kjerneopplysningene er obligatoriske, og det er ellers til en viss grad valgfrihet og alternativer.
- Flere kilder er tillatt som hovedkilde for opplysningene, og man skal i større grad gjengi opplysningene slik de forekommer, uten forkortelser («take what you see»).
- Generell materialbetegnelse er erstattet med tre nye og mer omfattende elementer: Content type, Media type og Carrier type.
- Den såkalte «rule of three»-regelen er fjernet, og man kan registrere så mange biinnførsler som det er behov for.

Som det vil fremgå av noen av disse endringene, ligger det mer valgfrihet i de nye reglene. Hensikten er å gjøre dem brukbare for flere miljøer, og å legge til rette for at gjenbruk av data skal være enklere ved at variasjoner i registreringen bør kunne godtas. Men i dette siste ligger også en fare for at postene kan bli så ulike at det kan bli vanskelig å sjekke dem mot hverandre.

NYTT FORMAT

Når metadata registrert etter nytt og gammelt regelverk skal kunne fungere sammen, og når endringene ikke er så store, ser ikke dette ut som en revolusjon. Men det ligger et potensial i RDA til en bedre utnyttelse av metadataene, og dette vil kunne realiseres ved at MARC-formatet byttes ut med et nytt format som er bedre tilpasset nyere nettstandarder. At MARC-formatet er utgått på dato, har det lenge vært enighet om. Et nytt format var også en betingelse for at Library of Congress skulle ta i bruk RDA. Arbeidet med et slikt format er i gang, ledet av Library of Congress. Foreløpig har formatet fått navnet BIBFRAME. Det er ikke kjent når formatet kan bli ferdigstilt, og inntil videre oppdateres MARC 21 med felt det er behov for i RDA.

RDA TOOLKIT

RDA foreligger ikke som bok, men som nettverktøy: RDA Toolkit. I denne verktøykassa får man navigerbar RDA og andre hjelpemidler, og muligheter til å lage egne hjelpemidler. RDA oversatt til andre språk er også en del av pakken, og hittil er tysk og fransk oversettelse gjort tilgjengelig. Tilgangen til RDA er ikke åpen og gratis, og betalingen foregår gjennom lisenser. Lisensmodellen tar utgangspunkt i antall brukere, men konsortiemodeller er også mulig.

UTBREDELSE OG SAMARBEID

RDA er ment å skulle være en internasjonal katalogiseringsstandard, og fra 2015 er visjonen sågar «RDA: the global standard enabling discovery of content». Flere land enn de engelskspråklige har vært trukket med i utviklingen, gjennom direkte deltakelse eller gjennom høringer, og etter hvert er det blitt mindre amerikansk vinkling. De fleste europeiske landene med interesse for saken har gått sammen om en lokal brukergruppe: EURIG (European RDA User Group). Gjennom denne har vi større muligheter for å få gjennom endringer. Norge deltar i denne gruppen.

RDA I NORGE

‘Katalogiseringsregler’ er regelverket vi bruker i Norge i dag. Siden dette er en norsk oversettelse av AACR2 og sistnevnte ikke oppdateres, var det naturlig for oss å følge med på utarbeidelsen av RDA. Den norske katalogkomité (DNK) har fulgt utviklingen, og har sendt inn høringssvar til flere av kapitlene. Da RDA ble lansert og flere land tok det i bruk, ba Nasjonalbiblioteket komiteen om å vurdere om regelverket skulle tas i bruk i Norge. Komiteen anbefalte at RDA tas i bruk, at hele RDA oversettes, at det utarbeides norske retningslinjer for bruk og at behovet for norske tilpasninger vurderes. Vinteren 2014 vedtok Nasjonalbiblioteket dette. Argumenter som komiteen har lagt vekt på er blant annet:

- AACR2 oppdateres ikke lenger
- RDA gir bedre muligheter for å beskrive ressurser i ulike fysiske formater
- Mer vekt på søkeinn ganger og relasjoner
- Bygger på FRBR og moderne katalogiseringsprinsipper
- Utbredelsen av et felles regelverk er gunstig for utveksling av metadata internasjonalt

Nasjonalbiblioteket har ansvaret for innføringen av RDA i Norge, i nært samarbeid med DNK og andre aktuelle aktører.

OVERSETTELSE OG TILPASNINGER

Nasjonalbiblioteket følger DNKs anbefaling om å oversette RDA til norsk, slik det ble gjort med AACR2. Selve teksten vil bli oversatt av en profesjonell oversetter, og er planlagt utført i 2015. Som et forarbeid til oversettelsen er DNK nå i gang med å oversette den bibliotekfaglige terminologien. Det gjelder glossaret, content/media/carrier-termer, relasjonstermer og en del tekst i eksempler. Slik vil oversettelsesarbeidet bli enklere for en oversetter. Den norske oversettelsen vil bli en del av, og tilgjengelig i, RDA Toolkit.

Som nevnt har RDA stor fleksibilitet og en del alternative regler. DNK er av den mening at vi i Norge bør ha mest mulig ensartet praksis, og vil derfor utarbeide retningslinjer for RDA i Norge. Slike retningslinjer vil gi en felles tilnærming når det gjelder katalogiseringsnivå, men vil samtidig gi stor fleksibilitet ved at de som har behov for det kan innlemme flere elementer i beskrivelsen. Komiteen vil også gjennomgå hva som tidligere har eksistert av norske avvik, men det er ønskelig å holde avvik og alternative regler på et minimumsnivå.

Gjennom samarbeidet i EURIG vil det også være mulig å bli enige om en europeisk praksis. Ønsker om endringer i regelverket får større gjennomslagskraft når man har EURIG i ryggen.

OPPLÆRING OG ANDRE FORBEREDELSE

I god tid før RDA er klar til å tas i bruk i Norge, skal det lages en plan for opplæring i det nye regelverket. Her skal Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) involveres. Tidspunktet for opplæringen avhenger av den øvrige tidsrammen og progresjon for arbeidet med oversettelse.

Siden det nye regelverket er bygget opp rundt FRBR, vil kursing i FRBR også være en viktig del av opplæringen.

Det er en rekke andre aktører som må involveres eller holdes løpende orientert om arbeidet mot en innføring av RDA i Norge. Blant annet må Biblioteksystemleverandørene få mulighet til å tilpasse sine interne MARC-formater i henhold til RDA.

Det er allerede innført en del nye felter og delfelter i MARC 21 som en konsekvens av RDA. En forutsetning for innføring av RDA i Norge er derfor at disse feltene tas inn i NORMARC og andre brukte MARC-formater i Norge.

Aktuelle lenker:

- Resource Description and Access (RDA) <http://www.rda-jsc.org/rda.html>
- RDA Toolkit <http://www.rdatoolkit.org/>
- Funksjonskrav til bibliografiske poster (FRBR oversatt til norsk) [lenke til DNK/Anbefalinger]
- Bibliographic Framework Initiative (BIBFRAME) <http://www.loc.gov/bibframe/>
- European RDA Interest Group (EURIG) <http://www.slainte.org.uk/eurig/index.htm>